

Fædre anno 2015

Kenneth Reinicke

Lektor, Ph.D

Roskilde universitet

Opbygning

- De generelle betingelser for at diskutere emnet mænd, ligestilling og maskulinitet
- Nedslagspunkter om barsel og faderskabets udfordringer og faldgruber

Mænd som køn

- Der er behov for systematisk viden om mænds liv i et kønsperspektiv, hvis vi skal løse ligestillingsproblemer
- Eksistensbetingelser for debatten
- Vigtigt at benævne mænd som mænd
- Men svært at sætte fokus på mænds hverdagsliv
- Emnet ligger mellem det tabuiserede og latterliggjorte
- Ingen steder i verdenen hvor emnet ”bare” falder ind i brede folkemængder

Forskningens eksistensbetingelser

- Vigtigt at forstå hvad mandeforskningen er oppe imod
- Mænd har som forskningsobjekter været neutrale, usynlige og kønsløse
- Mænd er ikke vant til at opfatte dem selv som kønsobjekter
- Polariseret forskningsområde - fordi skal mandeforskningen bygge videre på eller forkaste den feministiske teoridannelse?
- Profeministiske mænd contra maskulinistiske mænd
- Skal man fokusere på mænds samfundsmæssige privilegier eller nogle mænds manglende rettigheder?

Eksempler på usynliggørelse

- Usynliggørelse af mandlige brugere af børnepornografi
- Usynliggørelse af unge mænds adfærd i trafikken
- Usynliggørelse af mandlige uromagere

Mænds særegne problemer

- 80 % af de mennesker, som dømmes for en lovovertrædelse er mænd.
- Mænd lever gennemsnitligt ca. 4 år kortere end kvinder.
- Mellem 80 og 90 % af hjemløse er mænd.
- Mænd begår tre gange så ofte selvmord som kvinder.
- Mænd har sværere ved at acceptere en periode som arbejdsløse.
- Mænd oplever ofte hårdere sociale derouter i forbindelse med skilsmisser.
- Det er ofte mere problematisk for mænd at omstille sig fra at være i erhvervsarbejde til at gå på pension.

Prisen for maskuliniteten

- Mænd er i mange henseender privilegerede på arbejdsmarkedet
- Men, den traditionelle arbejdsdeling er reelt ikke til fordel for mænd
- Mænd er blevet ”frastjålet” noget ved at prioritere det offentlige liv
- Nogle mænd betaler høj pris for deres maskulinitet i form af manglende harmoni mellem familie-arbejdsliv, kortere levetid, endimensionel livsførelse....

Nye tider

- Tiltag rettet mod mænd er begyndt at blive professionaliseret
- Behandling til voldsudøvende mænd
- Centre til kriseramte mænd
- Ny forældreansvarslov som giver mere plads til faderen
- Men lovgivning bruges sjældent som reguleringsmiddel (f.eks prostitution, barsel)

Mænd og ligestilling

- Besynderlig relation mellem mænd og ligestilling
- Er det naturligt at mænd ikke interesserer sig for ligestilling?
- Mænd er vigtige forandringsagenter (ressourcer)
- Ligestilling opfattes som noget mænd skal afgive til kvinder
- Ligestillingsdiskussioner bliver let personlige og der er manglende respekt for den faglige substans
- Mænd opfatter f.eks. ofte ikke barsel som en rettighed
- Ligestilling er også et frigørelsesprojekt for mænd

■ Og nu til fædrene....

Hvordan oplever nutidens mænd deres forældreskab

- Kvalitativt skift i faderskabet
- Der er stor bevægelse i faderskabet
- Flere ligestillede familier
- Mange mænd gennemløber en kompleks emotionel omvæltning, når de bliver fædre
- Nogle mænd siger; ”vi er blevet gravide”, og i Norge ”jeg er gravid”☺
- Pusleborde på herretoiletter, familierum på barselsstuer, mænd med til fødsler...

Barseldebatten

- Selvom der nu eksisterer en detaljeret og omfangsrig viden om mænd og barselsorlov, så er et kendetegn ved den danske ligestillingsdebat, udover manglende mod, at den også har været præget af manglende respekt for den faglige substans.
- Lovgivning bruges sjældent som reguleringsinstrument
- Der er en udbredt tendens til, at viden og forskning nedtones i debatten, og det er i særdeleshed ideologiske forhold, der ligger til grund for politikernes attituder.
- Øremærkning af barselsorlov bliver set som formynderi og unødvendig detailregulering.
-
-

Mænd og barsel

- Er der specielle forhold, der gør sig gældende, når mænd bliver fædre, og for eksempel skal beslutte, om de ønsker at holde barselsorlov?
- Mænd på barsel har været en ”maskulinitetsdræber”
- Mange mænd fokuserer på, at rammerne skal være i orden i form af en sund økonomi, hvis de skal tage forældreorlov.
- Dette aspekt af mandigheden må man ikke undervurdere, selvom mange mænd nu også fokuserer på at være nærværende og omsorgsfulde fædre.
- Det grådige arbejdsliv som største forhindring for mænd
- Er mænd moderne i retorikken og traditionelle i praktikken?

Dilemmaer

- Men der kan være en asymmetri i det moderne faderskabs ideologi og praksis forstået på den måde, at de kulturelle forventninger ofte ændrer sig hurtigere end de konkrete handlinger.
- Kvalitativ forandring i faderskabet og statistikker
- Ikke reducere de nærværende og engagerede fædre til dem, som gør mest brug af forældreorloven.

Faderskab overordnet

- Faderskabet er i hastig samfundsmæssig forandring, og den kulturelle dagsorden for mænd og fædre har ændret sig markant.
- De nye måder som maskulinitet og faderskab er forbundet på, handler i vid udstrækning nu om nærvær og engagement, hvorimod sammensætningen af maskulinitet og faderskab tidligere i højere grad har handlet om forsørgerevne, autoritet og disciplin.
- En tæt relation mellem far og barn bliver således mere og mere en selvfølgelig kvalitet i faderskabet.

Konsekvenser og betydning af faderskabet

- Faderskab kan både betyde forsørger, det kan være orienteret imod følelsesmæssig nærhed, det kan betyde magt eller ansvarlighed og det kan betyde det hele på samme tid.
- Faderskabet er et af de tidspunkter i mænds liv, hvor det er mest sandsynligt at få mænd til at standse op og reflektere over deres maskulinitet.
- Det at få børn kan give en dybere mening med livet og sætte store eksistentielle livsovervejelser i gang.
- ”jeg nyder, at jeg ikke selv er i centrum længere....”

Udviklingen i faderskabet

- Historisk set har faderskabet og den traditionelle maskulinitet haft svært ved at "tale sammen"
- 1913: 25 aborrer og en søn
- 1944: Ingrid fik en søn
- Nu: ..."jeg vil fandeme ikke sættes i bås som sekundær omsorgsgiver...."

Fader-søn relationen

- ”...Ofte sad vi bare og så til siden som to fremmede. Det smertede at se i øjnene, at jeg ikke kendte ham. Jeg havde kendskab til hans handlinger og aktive liv, men ikke til hans følelser eller personlige liv. Han kendte heller ikke mig. Vi talte udelukkende om upersonlige ting....”

Udfordringer

- Faderskabet er således for mænd en af de største muligheder for personlig forandring.
- Modsætningsfyldte forhold på spil i konstruktionen af faderskabet;
- Nærvær og engagement over for de kulturelt overleverede mandlige dyder om ansvaret for familiens økonomi.
- Der sker langsomt en forandring hen imod en mere omsorgsorienteret maskulinitet.
- Mange fædre er blevet bevidste om, at de risikerer at gå glip af en hel masse og snyde sig selv for noget værdifuldt, hvis de ikke prioriterer deres børn.

De nye forventninger

- Der er sket markante forandringer til forventningerne både hos mændene selv og deres partnere.
- I dag forventes det, at mænd både kan agere forsørger og være en tilstedeværende kærlig og omsorgsfuld person for sine børn.
- Ligeledes, hvor fædres identitet førhen hovedsageligt bestod af forsørgerrollen, kræver faderrollen nu en bred vifte af krav og aktiviteter, hvoraf mange af disse kræver et aktivt engagement i børns liv og opvækst.

Mænd og rollemodeller

- Bygger mænd deres forventninger om et kommende faderskab op ud fra de erfaringer, de har haft med deres egen far?
- Et interessant spørgsmål er, i hvilken grad mænd som ikke har haft positive rollemodeller for deres faderskab, viderefører en cyklus som uengageret og fraværende far, eller om de modsat forsøger at bryde dette mønster.

Forskelle i moder- og faderrolle

- Men der er stadigvæk forskel på moderen og faderens rolle.
- Den abstrakte ligestillingstænkning tager ikke hensyn til...
- Faderen kan vælge forælderrollen aktivt til og blive hædret og æret for det, men han kan også stadigvæk til en grænse lade være uden at blive konfronteret med forventninger om det modsatte fra familie, venner og sundhedspersonale.
- Denne mulighed er ikke på samme måde tilstede for mødre.
- Moderskabet fremstår som indiskutabel og uproblematisk kategori, fordi de biologiske, sociale og juridiske elementer stadig er sammenvævet.

Forskel på unge mødre og fædre

- Fædre og mødre står overfor forskellige udfordringer, når de bliver forældre i en ung alder.
- For unge mødre bliver det ofte en udfordring at opretholde netværk, venskaber og en ambition om uddannelse og tilknytning til arbejdsmarkedet og generelt set at skabe sig en identitet som *andet end* mor.
- Udfordringen for unge fædre, og i særdeleshed for ressourcesvage og sårbare fædre, er markant anderledes. Ikke alle unge fædre oplever eller får mulighed for at opleve faderskabet som en forpligtende relation. Her handler det derfor ofte omvendt om at få de unge fædre til overhovedet at *knytte faderskabet til sig*, som en del af deres identitet.

De ufrivillige fædre

- Det er altid kvindens beslutning om en graviditet skal gennemføres eller afbrydes.
- Nogle unge mænd har slet ikke talt med deres partner om at skulle have børn, og nogle danner ikke par med moderen, og bliver derfor i en vis udstrækning far imod deres egen vilje. De kan derudover have svært ved at skulle forholde sig konstruktivt til en kvinde, som de måske føler, har snydt dem, og som de ofte kun kender flygtigt.
- De er usikre på deres egen formåen og relationen til moderen, og føler sig måske ikke parat til at blive forælder.
- Kan det forhold, at mændene ikke kan bestemme selv resultere i, at mænd føler sig umyndiggjort og degraderet til biroller i deres livs måske vigtigste beslutning?

- ”Jeg turde ikke skifte ble på hende i starten – jeg turde ikke tage fat i hende, jeg turde simpelthen ikke vride benene om på hende når jeg skulle skifte hende, så det er først inden for de sidste 2-3 måneder, at jeg er begyndt at skifte hende (barnet er 6 måneder) jeg kunne heller ikke bade hende lige da hun var født også selvom at de fortalte mig at hun selvfølgelig ikke er nogen porcelænsdukke..i disse situationer føler jeg afmagten”

Hvordan påvirker faderskabet mandens syn på sig selv som mand?

- Mange mænd giver udtryk for, at forældreskabet giver en indre ro, udvikler et rigere følelsesregister og giver en dyb tryghed, som i modsætning til arbejde og karriererelationer ikke bare lige kan tages fra dem.
- På den ene side kan forældreskabet betyde, at arbejdets betydning træder lidt i baggrunden, og faderskabet kan således beskytte imod usikkerhedsmomenter på arbejdsarenaen.
- På den anden side er der også en tendens at spore mellem arbejde, mandighed og faderskab forstået på den måde, at når arbejdslivet fungerer tilfredsstillende, så udvikles forældreevnen, og de optimale betingelser skabes for etableringen af et sundt faderskab.

Muligheden for at ændre sig

- Småbørnsfædre er nogle af dem, som har størst mulighed for at ændre deres maskulinitet på grund af deres kropslige og følelsesmæssige kontakt med børnene og på grund af den personlige omvæltning,
- Faderskabet muliggør ofte kønsoverskridende handlinger og giver mulighed for, at manden kan etablere et mere nuanceret billede af sig selv som mand.
- Faderskabet er et af de områder, hvor det er relativt let for mænd at præsentere fortællinger, der er fyldt med følelser og udsagn om relationer.
- Men det står klart, at de forandringer der har fundet sted på fødselsområdet, ikke på samme måde har smittet af på ligestillingen, når det handler om ansvaret for børnenes omsorg.

Forandringer og udfordringer

- De nye hegemoniske maskulinitetsidealer, om det nærværende og omsorgsfulde faderskab, er ikke som identitetsprojekt slået igennem med samme styrke hos alle mænd.
- Det store spørgsmål, man alligevel kan stille, er, hvad betyder egentligt mest - arbejdet eller børnene? Man ved ikke præcist, hvordan den tidlige far-spædbarn relation påvirker udviklingen af det generelle faderskab.
- Men der er ingen tvivl om, at det er positivt for mænd at udvikle et nært forhold til børn.
- Der kan skabes en såkaldt "intimitetseffekt" gennem den direkte far-barn kontakt, som sensitiverer mænds omsorgskompetence, og nedtoner den "ufølsomme" maskulinitet.

Mænd og samværsproblemer

- Kampen om retten til børnene efter skilsmisser måske det kønspolitiske område, som flest mænd kan identificere sig med.
- Mænds demokratiske projekt har været kampen om børnene ved skilsmisser
- Specielt opgør med vanetænkning og diskrimination
- 95% af fædre giver udtryk for, at de oplever forskelsbehandling (Foreningen Far 2013)

Samlivsbrud

- Faldet i antallet af traditionelle kernefamilier har ligeledes øget opmærksomheden på, hvordan man får forældreskabet til at fungere selvom ægteskabet ikke længere er intakt, eller måske aldrig har været det.
- Hvordan opbygger og opretholder man positive og konstruktive forældrerelationer, når man ikke er samboende.
- Det er ikke alle forældre, som er i stand til at håndtere samlivsbrud og skilsmisser på en konstruktiv vis.
- Mange fædre står i et dilemma omkring hvorvidt de skal kæmpe for at se deres børn så meget som muligt eller rette ind efter moderens ønsker.

Forskelsbehandling

- Manglende rettigheder
- Forkerte afgørelser
- Manglende rådgivning/oplysning
- Falske anklager
- Kortere taletid
- Sagsbehandlingstid

Samvær fortsat

- Sker der en systematisk nedvurdering af mænd som omsorgspersoner med tab af forældreskab til følge?
- Kvinden som primær omsorgsgiver?
- Et barn knytter sig til den, der tager sig af barnet
- Men der eksisterer stadig myter om moderen, som den mest naturlige og kompetente forælder
- Samlivsbrud medfører i mange tilfælde større ændringer i forældrerollen for mænd end for kvinder.

Brud og retslige forhold

- Fædre står i en meget udsat position, hvis parforholdet går i stykker.
- Nogle fædre risikerer at miste deres samvær med barnet.
- Kampen om børnene bliver ligeledes ofte til en sag for myndighederne, og nogle fædre har ikke tillid til det familieretlige system, og føler sig udsat for svigt fra myndighedernes side.
- Nogle mænd giver udtryk for at det offentlige skubber dem ud på sidelinjen
- Forventer samfundet i større udstrækning, at mænd skal kunne klare sig selv, hvorimod kvinder fremstår som mere værdigt trængende?

Arrangementer for fædre - konkrete råd

- Autonomi skal være omdrejningspunkt
- Ikke for meget dagsorden
- De skal i vis udstrækning have styringen på det selv
- Skabe legitimering
- Mænd skal inviteres mere eksplicit
- ”Husk at skrive på konvolutten hvem brevet er til”